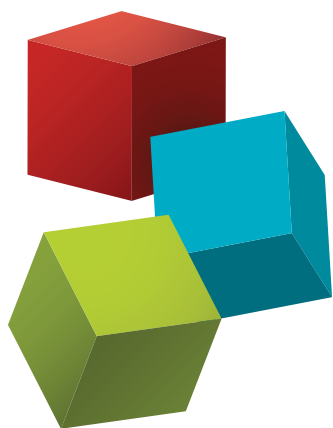

ΕΝΟΤΗΤΑ 1

Φωνολογία και γραφή

Φθόγγοι – Γράμματα – Συλλαβές

Οι φθόγγοι

Η πλατεία του χωριού γέμισε με φωνούλες. Τα παιδιά έπαιζαν κρυφτό, έτρεχαν με τα ποδήλατά τους γύρω από τον γέρικο πλάτανο, φώναζαν δυνατά και αγκάλιαζαν τους φίλους τους που είχαν να δουν καιρό. Οι μεγάλοι παρακολουθούσαν από το παγκάκι. Αν τα παιδιά έπαιζαν ήσυχα, μετά θα έτρωγαν σουβλάκι και παγωτό. Αυτή ήταν η υπόσχεση. Κι εκείνα έκαναν τα πάντα για να κερδίσουν το έπαθλό τους. Όταν βράδιαζε, η πλατεία άδειαζε και τα παιδιά είχαν ήδη κοιμηθεί στα κρεβατάκια τους· μέχρι την επόμενη μέρα, που επαναλαμβάνονταν το ίδιο σκηνικό.

Όταν μιλάμε ο προφορικός μας λόγος αποτελείται από **προτάσεις**, π.χ. *Οι μεγάλοι παρακολουθούσαν από το παγκάκι. Οι προτάσεις δημιουργούνται από λέξεις (παιδιά, έτρωγαν, μετά, αυτή, από, υπόσχεση, το, ήταν κ.ά.), και οι λέξεις παράγονται από ήχους, τους φθόγγους (μετά < μ, ε, τ, α· από < α, π, ο· φίλους < φ, ι, λ, ου, ς· το < τ, ο· όταν < ο, τ, α, ν).*

Φωνήματα ονομάζονται οι ήχοι που προφέρουμε για να φτιάξουμε λέξεις.

Παράδειγμα: όταν λέω τη λέξη *παγωτό*, ακούγονται τα φωνήματα π–α–γ–ο–τ–ο. Επίσης, όταν λέω τη λέξη *ποδήλατο* ακούγονται τα φωνήματα π–ο–δ–ι–λ–α–τ–ο.

Η γλώσσα μας έχει **είκοσι πέντε (25) φθόγγους**:

α	β	γ	δ	ε
ζ	θ	ι	κ	λ
μ	ν	ο	π	ρ
σ	τ	φ	χ	ου
μπ	ντ	γκ	τσ	τζ

Θυμάμαι ότι...

Δεν πρέπει να μπερδεύουμε τους φθόγγους με τα γράμματα. Οι **φθόγγοι** είναι ήχοι που τους προφέρουμε με το στόμα μας, ενώ τα **γράμματα** είναι **σύμβολα** που τα γράφουμε πάνω στο χαρτί, για να απεικονίσουμε οπτικά τους φθόγγους (γι' αυτό λέγονται και **σημειοσύμβολα**).

Π.χ. Για να γράψουμε τον **φθόγγο [γ]**, χρησιμοποιούμε το **γράμμα «γ»**.

Για να γράψουμε τον **φθόγγο [μπ]**, χρησιμοποιούμε τα **γράμματα «μ» και «π»**.

Για να γράψουμε τον **φθόγγο [ι]**, χρησιμοποιούμε τα **γράμματα «ι» ή «η» ή «υ»**, ή τους συνδυασμούς «ε» και «ι» = «ει» ή «ο» και «ι» = «οι» και «υι» (π.χ. Υιός του Θεού, καθεστηκυία τάξη κ.ά.).

Τα γράμματα

Γράμματα ονομάζονται τα σημάδια με τα οποία γράφουμε τους φθόγγους πάνω στο χαρτί. Η κοινή νεοελληνική γλώσσα έχει **είκοσι τέσσερα (24)** γράμματα.

Τα γράμματα διακρίνονται σε **κεφαλαία** (μεγάλα) και **πεζά** (μικρά). Οι **τίτλοι** και οι **ονομασίες** των εταιρειών, των οργανισμών κ.λπ. γράφονται συχνά με κεφαλαία γράμματα, όπως και τα **κύρια ουσιαστικά**. Με κεφαλαίο γράμμα αρχίζουμε κανονικά και τις προτάσεις μας έπειτα από τελεία.

- Ο πίνακας που ακολουθεί περιλαμβάνει τη γραφή των κεφαλαίων και πεζών (μικρών) γραμμάτων, καθώς και τις ονομασίες τους.

Κεφαλαία γράμματα	Ονομασία	Πεζά (μικρά) γράμματα
Α	άλφα	α
Β	βήτα	β
Γ	γάμα	γ
Δ	δέλτα	δ
Ε	έψιλον	ε
Ζ	ζήτα	ζ
Η	ήτα	η
Θ	θήτα	θ
Ι	γιώτα	ι
Κ	κάπα	κ
Λ	λάμδα	λ
Μ	μι	μ
Ν	νι	ν
Ξ	ξι	ξ
Ο	όμικρον	ο
Π	πι	π
Ρ	ρο	ρ
Σ	σίγμα	σ
Τ	ταυ	τ
Υ	ύψιλον	υ
Φ	φι	φ
Χ	χι	χ
Ψ	ψι	ψ
Ω	ωμέγα	ω

Τελικό σίγμα (-ς): Το εικοστό πέμπτο γράμμα της ελληνικής γλώσσας.

Το **σίγμα** χρησιμοποιείται τόσο στην **αρχή** ή στο **μέσο** της λέξης όσο και στο **τέλος** της, όταν αυτό χρειάζεται. Το **σίγμα** που μπαίνει στο **τέλος** της λέξης ονομάζεται **τελικό** και έχει πάντα τη μορφή «**ς**»· π.χ. **σωτήρας**, όχι **σωτήρασ**.

Θυμάμαι ότι...

Το **τελικό σίγμα** -ς μπαίνει μόνο στο τέλος της λέξης, όταν η τελευταία γράφεται με μικρά γράμματα·

- **όχι** στα κεφαλαία!
- **όχι** στην αρχή ή στο μέσο της λέξης!

1

Κανόνες προφοράς

Τα φωνήεντα και τα σύμφωνα

*Η **μαμά** πέταξε την **μπάλα** στην Άννα. Ο **μπαμπάς** περίμενε στο **τέρμα** του γηπέδου. Η Άννα **έριξε** μια **δυνατή κλοτσιά** και **έβαλε γκολ**. Ο **μπαμπάς** **δεν πρόλαβε** να **αντιδράσει**. **Ακούστηκαν** πανηγυρισμοί. Η Άννα ήταν η **νικήτρια**.*

Οι ήχοι που βγαίνουν από το στόμα μας προκύπτουν από τον αέρα που βγαίνει από μέσα μας κατά την εκπνοή.

Στο προηγούμενο κείμενο οι φθόγγοι και τα γράμματα **«μ»** στη λέξη **μαμά**, **«ν»** στη λέξη **Άννα**, **«δ»**, **«ν»**, **«τ»** στη λέξη **δυνατή** δεν μπορούν να σταθούν μόνα τους στον λόγο και να φτιάξουν συλλαβές· επειδή ο αέρας κατά την εκπνοή συναντά εμπόδιο όταν τα προφέρουμε, δεν προφέρονται πολύ δυνατά. Σε αντίθεση, χρειάζονται τους φθόγγους και τα γράμματα **«α»** στη λέξη **μαμά** και στη λέξη **Άννα**, **«υ»**, **«α»**, **«η»** στη λέξη **δυνατή**, για να δημιουργηθούν συλλαβές και λέξεις· αυτά μπορούμε να τα προφέρουμε πολύ πιο δυνατά, καθώς ο αέρας δεν συναντά κανένα εμπόδιο.

Επομένως:

Φωνήεντα ονομάζονται οι φθόγγοι/τα γράμματα που **μπορούν μόνα τους** να σχηματίσουν μια **συλλαβή**.

Σύμφωνα ονομάζονται οι φθόγγοι/τα γράμματα που **δεν μπορούν μόνα τους** να σχηματίσουν μια **συλλαβή** και τα βρίσκουμε πάντα **μαζί με τα φωνήεντα**.

Φωνήεντα-φωνήεντα	Φωνήεντα-σύμφωνα
[α], [ε], [ι], [ου]	[β], [γ], [δ], [ζ], [θ], [κ], [λ], [μ], [ν], [π], [ρ], [σ], [τ], [φ], [χ], [μπ], [ντ], [γκ], [τσ], [τζ]

Διαίρεση των φθόγγων-συμφώνων

1. Ανάλογα με την **ηχηρότητα** (το πόσο δυνατά ηχούν):

- **Ηχηρά:** [β], [δ], [γ], [ζ], [μ], [ν], [λ], [ρ], [μπ], [ντ], [γκ], [τζ]. Παράγονται όταν οι φωνητικές χορδές είναι μισόκλειστες και ο αέρας τις κάνει να πάλλονται. Ηχούν αυτά τα σύμφωνα μπορεί κανείς να τα προφέρει χρησιμοποιώντας ταυτόχρονα τη φωνή του σε οποιαδήποτε ένταση.
- **Άηχα:** [π], [τ], [κ], [φ], [θ], [σ], [χ], [τσ]. Παράγονται όταν οι φωνητικές χορδές είναι ανοικτές και, επομένως, ο αέρας περνάει από αυτές χωρίς να τις κάνει να πάλλονται. Αυτά τα σύμφωνα μπορούν να προφερθούν μόνο ψιθυριστά.

2. Ανάλογα με τον **τρόπο** παραγωγής τους:

- **Κλειστά:** [κ], [γκ], [π], [μπ], [τ], [ντ]. Τα σύμφωνα που η άρθρωσή τους απαιτεί από τα συμμετέχοντα στοματικά όργανα να δημιουργήσουν απόλυτο κλείσιμο σε ορισμένο σημείο της στοματικής κοιλότητας. Το κλείσιμο αυτό διακόπτει προσωρινά την εκπνοή του αέρα μέχρι να ανοίξει το στόμα, και να παραχθεί το σύμφωνο.
- **Προστριβόμενα:** [τσ], [τζ]. Παράγονται με τριβή της γλώσσας στο πίσω μέρος των επάνω δοντιών και με φραγμό στην έξοδο του αέρα από το στόμα.
 - Τα **κλειστά** και τα **προστριβόμενα** λέγονται και **στιγμαία**, γιατί προφέρονται σε πολύ σύντομο χρόνο.
- **Τριβόμενα:** [β], [γ], [δ], [φ], [χ], [θ]. Παράγονται όταν δυο όργανα (π.χ. η γλώσσα και τα δόντια) πλησιάζουν τόσο πολύ το ένα στο άλλο, ώστε ο αέρας που περνάει ανάμεσά τους να δημιουργεί τριβή.
- **Ρινικά/έρρινα:** [μ], [ν]. Όταν τα προφέρουμε, ο αέρας βγαίνει μέσα από τη μύτη.
- **Υγρά:** [λ], [ρ]. Όταν τα προφέρουμε, υγραίνεται η γλώσσα μας.
- **Συριστικά:** [σ], [ζ]. Τα προφέρουμε με συριγμό, σαν να σφυρίζουμε.
 - Τα **τριβόμενα**, τα **ρινικά/έρρινα**, τα **υγρά** και τα **συριστικά** λέγονται και **διαρκή** ή **εξακολουθητικά**, επειδή μπορούμε να τα προφέρουμε για αρκετό χρόνο.

3. Ανάλογα με τον **τόπο** (μέρος του στόματος) όπου παράγονται:

- **Διχειλικά:** [π], [μπ], [μ]. Σχηματίζονται με τα χείλη.
- **Χειλοδοντικά:** [φ], [β]. Παράγονται όταν το κάτω χείλος ακουμπά στα επάνω δόντια.
 - Τα **διχειλικά** και τα **χειλοδοντικά** λέγονται και **χειλικά**.
- **Οδοντικά:** [τ], [ντ], [θ], [δ], [σ], [ζ], [λ]. Παράγονται όταν η γλώσσα ακουμπά στα δόντια.
- **Φατνιακά:** [ν], [ρ], [τσ], [τζ]. Παράγονται όταν η γλώσσα ακουμπά στα φατνία, δηλαδή στο μέρος του στόματος που βρίσκεται πίσω από τα επάνω δόντια.
- **Ραχιαία:** [κ], [γ], [χ], [γκ]. Παράγονται όταν η ράχη της γλώσσας ακουμπά στο επάνω μέρος του στόματος. Λέγονται και **ουρανικά** ή **λαρυγγικά**, επειδή η γλώσσα ακουμπά στον ουρανίσκο και φαίνεται να βγαίνουν από τον λάρυγγα όταν προφέρονται.

Διαίρεση των φθόγγων-συμφώνων

Τόπος →	Διχειλικά		Χειλοδοντικά		Οδοντικά		Φατνιακά		Ραχιαία	
Τρόπος	Α	Η	Α	Η	Α	Η	Α	Η	Α	Η
Κλειστά	[π]	[μπ]			[τ]	[ντ]			[κ]	[γκ]
Προστριβόμενα							[τσ]	[τζ]		
Τριβόμενα			[φ]	[β]	[θ]	[δ]			[χ]	[γ]
Ρινικά/Έρρινα		[μ]						[ν]		
Συριστικά					[σ]	[ζ]				
Υγρά						[λ]		[ρ]		
	Χειλικά								Ουρανικά	

A = άηχα, H = ηχηρά

- Μια απλούστερη διαίρεση των συμφώνων (γραμμάτων/φθόγγων):

	ουρα- νικά	χειλικά	οδο- ντικά			διπλά		
στιγμιαία	κ	π	τ	ψιλά	συριστικά	$\xi = \kappa + \sigma, \psi = \pi + \sigma$		άηχα
διαρκή/ εξακολου- θητικά	χ	φ	θ	δασέα	σ			ηχηρά
	γ	β	δ	μέσα	ζ	ρινικά/έρρινα	υγρά	
						μ, ν	λ, ρ	

στιγμιαία: κ, π, τ || **διαρκή/εξακολουθητικά:** γ, β, δ, χ, φ, θ, σ, ζ, μ, ν, λ, ρ

διπλά: ξ, ψ

άηχα: κ, π, τ, χ, φ, θ, σ, ξ, ψ || **ηχηρά:** β, γ, δ, ζ, μ, ν, λ, ρ

Διαίρεση των γραμμάτων

Φωνήεντα (7): α, ε, η, ι, υ, ο, ω

Σύμφωνα (17): β, γ, δ, ζ, θ, κ, λ, μ, ν, π, ρ, σ, τ, φ, χ, ξ, ψ

Θυμάμαι ότι...

1. Τα σύμφωνα ξ και ψ ονομάζονται **διπλά σύμφωνα**, γιατί αποτελούνται από **δύο** φθόγγους.

$\xi = \kappa + \sigma$: ξυλόφωνο, εξαίρεση

$\psi = \pi + \sigma$: ψάθα, πάψε

2. Το πρώτο γράμμα κάθε λέξης λέγεται **αρχικό** και το τελευταίο **τελικό**. π.χ. στη λέξη **πέταξε** το γράμμα **π** είναι το **αρχικό** γράμμα, ενώ το **ε** είναι το **τελικό** γράμμα.
3. Τα **σύμφωνα** στα οποία μπορεί να λήγει μια νεοελληνική λέξη είναι το **-ς** και το **-ν**. Υπάρχουν, όμως, και επιφωνήματα ή ξένες λέξεις που τελειώνουν σε άλλα σύμφωνα. π.χ. **αχ!**, **οχ!**, **πλαζ**, **ασανσέρ**, **μπάσκετ**.

Δίψηφα φωνήεντα και δίψηφα σύμφωνα

Ο Κώστας αισθάνθηκε αδιαθεσία στο σχολείο. **Είπε** στη δασκάλα του ότι πονούσε η **κοιλιά** του. Το προηγούμενο βράδυ οι γονείς του τον πήγαν στον **παιδίατρο**. Τους **είχε** δώσει φαρμακευτική αγωγή, που την **είχαν** **υιοθετήσει** ευλαβικά. Η δασκάλα του **μπήκε** στο γραφείο της διεύθυνσης και πήρε τηλέφωνο τους γονείς του Κώστα. Όλη αυτή την ώρα **οι** συμμαθητές του **είχαν** **γκρεμίσει** την τάξη με τις φωνές τους, ενώ ο Κώστας **τσίριζε** από τον πόνο. Ύστερα από ένα τέταρτο η δασκάλα **είδε** τους γονείς του Κώστα από το **τζάμι**. Την ευχαρίστησαν για τη φροντίδα του παιδιού της και, ως αντάλλαγμα, της πρότειναν να της κάνουν το **τραπέζι** στο σπίτι.

Οι λέξεις με τονισμένα γράμματα στο κείμενο περιέχουν **δίψηφα φωνήεντα** και **σύμφωνα**. Είναι **δύο γράμματα** που προφέρονται **σαν ένας φθόγγος**.

π.χ. **αισθάνθηκε**: τα γράμματα «α» και «ι» παριστάνουν μαζί τον φθόγγο **ε**

είπε: τα γράμματα «ε» και «ι» παριστάνουν μαζί τον φθόγγο **ι**

κοιλιά: τα γράμματα «ο» και «ι» παριστάνουν μαζί τον φθόγγο **ι**

υιοθετήσει: τα γράμματα «υ» και «ι» παριστάνουν μαζί τον φθόγγο **ι**
μπήκε: τα γράμματα «μ» και «π» παριστάνουν μαζί τον φθόγγο **μπ**¹
του: τα γράμματα «ο» και «υ» παριστάνουν μαζί τον φθόγγο **ου**
γκρεμίζει: τα γράμματα «γ» και «κ» παριστάνουν μαζί τον φθόγγο **γκ**
τσίριξε: τα γράμματα «τ» και «σ» παριστάνουν μαζί τον φθόγγο **τσ**
τζάμι: τα γράμματα «τ» και «ζ» παριστάνουν μαζί τον φθόγγο **τζ**
αντάλλαγμα: τα γράμματα «ν» και «τ» παριστάνουν μαζί τον φθόγγο **ντ**

Δίψηφα φωνήεντα ή δίψηφα σύμφωνα ονομάζονται **δύο φωνήεντα ή σύμφωνα** που προφέρονται σαν ένας φθόγγος.

- **Δίψηφα φωνήεντα:** **αι = [ε], ει = [ι], οι = [ι], υι = [ι], ου = [ου]**
 π.χ. **αίμα:** τα γράμματα «α» και «ι» προφέρονται σαν **ε = έμα**
πολυκατοικία: τα γράμματα «ο» και «ι» προφέρονται σαν **ι = πολυκατικία**
είσοδος: τα γράμματα «ε» και «ι» προφέρονται σαν **ι = ίσοδος**
υιός: τα γράμματα «υ» και «ι» προφέρονται σαν **ι = ιός**
βούρτσα: τα γράμματα «ο» και «υ» προφέρονται σαν **ου = βούρτσα**
- **Δίψηφα σύμφωνα:** **μπ, ντ, γκ, τσ, τζ**
 π.χ. **μπαλκόνι:** τα γράμματα «μ» και «π» προφέρονται σαν **μπ**
ντάμα: τα γράμματα «ν» και «τ» προφέρονται σαν **ντ**
αγκαλιά: τα γράμματα «γ» και «κ» προφέρονται σαν **γκ**
τσατσάρα: τα γράμματα «τ» και «σ» προφέρονται σαν **τσ**
τζάκι: τα γράμματα «τ» και «ζ» προφέρονται σαν **τζ**

Θυμάμαι ότι...

1. Υπάρχουν κάποια **διπλά όμοια σύμφωνα** που μόνο στην Ελλάδα προφέρονται σαν απλός φθόγγος, ενώ στην Κύπρο προφέρονται διπλά (ως μακρύ σύμφωνο). Ονομάζονται **όμοια γράμματα**. Είναι τα:

ββ: Σάββατο
λλ: αλλά
ππ: παππούς
ττ: Αττική

γγ: φεγγάρι
μμ: άμμος
ρρ: ανάρρωση

κκ: εκκλησία
νν: Άννα
σσ: θάλασσα

- 2.** Κάποια όμοια σύμφωνα ακούγονται σαν **δύο φωνές**.
 π.χ. Η λέξη συγγραφέας γράφεται με δύο «γγ», αλλά ακούγεται **συνγγραφέας**.
 Η λέξη φεγγάρι γράφεται με δύο «γγ», αλλά ακούγεται **φενγκάρι**².
- 3.** Διαφορετική προφορά
 π.χ. Η λέξη έλεγχος γράφεται με «γ» και «χ» και ακούγεται **έλενχος**³.
 Η λέξη οσμή γράφεται με «σ» και «μ» και ακούγεται **οζμή**⁴.

1. Όσον αφορά τους φθόγγους μπ, ντ, γκ (γγ) υπάρχουν δύο προφορές: /b d g/ και /mb nd ɲg/, ανάλογα με την περιοχή και/ή την επισιμότητα του λόγου. Άρα, όταν προφέρονται με προεργίνωση, δεν είναι ένας, αλλά δύο φθόγγοι μαζί!

2. Κυρίως στην κεντρική και βόρεια Ελλάδα, ή σε επίσημο ύφος. Στη νότια Ελλάδα και σε ανεπίσημο ύφος το γγ και το γκ προφέρονται απλώς ως [g]

3. Το «ν» που ακούγεται στη θέση του «γ» δεν είναι ένα απλό «ν» (όπως π.χ. «νάνος»), αλλά ένα ουρανοϋπερωικό «ν», όπως στην αγγλική λέξη sing!!! (αναφέρεται σε όλα τα νγ.)

4. Βλ. σχόλιο υποσημείωσης 3.

Οι δίφθογγοι

Τα πουλάκια κελαηδούσαν στα κλαδιά των δέντρων. Στο διπλανό χωράφι ο γάιδαρος κοιτούσε αμέριμνος τα παιδιά του χωριού. Το ρολόι της εκκλησίας έδειχνε ήδη οκτώ. Το χωριό είχε γεμίσει φωνές. Τα παιδιά έπαιζαν, οι γυναίκες κουβέντιαζαν και οι άντρες έριχναν τα δίχτυα τους για να πιάσουν ψάρια στη θάλασσα. Τέτοιος σαματάς είχε να ακουστεί εδώ και καιρό.

- Στις λέξεις κελαηδούσαν γάιδαρος, ρολόι όταν προφέρουμε τα φωνήεντα **α** και **η**, **α** και **ι**, **ο** και **ι**, οι δύο φθόγγοι ακούγονται στον χρόνο **μίας συλλαβής**.
- Στις λέξεις δίχτυα, παιδιά, χωριό, όταν προφέρουμε τα φωνήεντα **υ**, **ι** μαζί με άλλα φωνήεντα ή δίψηφα φωνήεντα, ακούγεται στον χρόνο **μίας συλλαβής** ένας φθόγγος αποτελούμενος από δύο φωνήεντα με ένα **χ** ή **γ** μπροστά τους: δίχ**τ**χια, παιδ**ι**γιά, χωρ**ι**γίό.⁵

Δίφθογγος ονομάζεται ο συνδυασμός δύο φωνηέντων ή δίψηφων φωνηέντων ή ενός φωνηέντος και ενός δίψηφου φωνηέντος που προφέρονται σαν μία συλλαβή. Οι δίφθογγοι χωρίζονται σε **κύριες** και **καταχρηστικές**.

Κύριες δίφθογγοι	Καταχρηστικές δίφθογγοι
αϊ/άι, αη, αυ, οϊ/όι, οη/όη	ι, υ, ει, οι + φωνήεν ή δίψηφο
αϊτός, γάιδαρος, αηδόνι, φράουλα, κοροϊδεύω, ρόιδι, βόηθα	χωριό, φωπιές, διχτυών, υγιά, ποιοι, ποιων, ποιους

Οι συνδυασμοί αυ και ευ

Ένωσε τεράστια ευτυχία όταν αγκάλιασε τη μητέρα του στην αυλή του σπιτιού του. Έλειπε τόσα χρόνια στην ξενιτιά και πάλευε νύχτα και μέρα για να τα καταφέρει. Τα λόγια της μητέρας του, στα γράμματα που του έστελνε, τα κρατούσε σαν Ευαγγέλιο.

Οι λέξεις **ευτυχία**, **αυλή**, **πάλευε** και **Ευαγγέλιο** του παραπάνω κειμένου περιλαμβάνουν συνδυασμούς φωνηέντων που **δεν** ανήκουν στις διφθόγγους και δεν συμπεριφέρονται όπως οι δίφθογγοι. Είναι οι συνδυασμοί **αυ** και **ευ**.

- Ανάλογα με το γράμμα που ακολουθεί, οι συνδυασμοί **αυ** και **ευ** προφέρονται άλλοτε ως [αβ] και [εβ] και άλλοτε ως [αφ] και [εφ]· π.χ. η λέξη:
ευτυχία ακούγεται **εφτυχία**.
αυλή ακούγεται **αβλή**.
πάλευε ακούγεται **πάλεβε**.
Ευαγγέλιο ακούγεται **Εβαγγέλιο**.

1. αυ ή ευ → αβ, εβ: όταν ακολουθεί φωνήεν ή ηχηρό σύμφωνο: **έπαυα** → **έπαβα**, **αυλή** → **αβλή**, **ευωδία** → **εβωδία**, **εύρημα** → **έβρημα**,

2. αυ ή ευ → αφ, εφ: όταν ακολουθεί άηχο σύμφωνο ή τίποτα **αυτός** → **αφτός**, **ευχή** → **εφχή**, **αυστηρός** → **αφστηρός**

5. Το φαινόμενο αφορά μόνο το συνηγμένο (δηλαδή «μη συλλαβικό») ι (και όταν ακόμα γράφεται η, υ, ει, οι, υι). Αντίθετα, το ασυνηγτο (συλλαβικό) «ι», που απαντά μόνο σε λόγιες λέξεις, δεν επηρεάζεται από το εν λόγω φαινόμενο της ουρανοποιημένης άρθρωσης.

Απαλοιφή φωνήεντος

Δεν ακούς; **Σ'** το 'χω πει τόσες φορές ότι το **στάρι** δεν μαζεύεται πριν **απ'** τον Ιούλιο! **Γι'** αυτό, δεν πρέπει να επιμένεις **δυο** και τρεις φορές **στην** άποψή σου.

- Κυρίως στον προφορικό λόγο, ορισμένες φορές ένα **φωνήεν** χάνεται (**απαλείφεται**), είτε μπροστά είτε μετά από άλλο φωνήεν (**Για αυτό** → **Γι' αυτό**, **το έχω** → **το 'χω**) είτε μπροστά από σύμφωνο (**Σου το** → **Σ' το**, **από τον** → **απ' τον**) είτε ανάμεσα σε δύο σύμφωνα (**σιτάρι** → **στάρι**). Το φαινόμενο λέγεται **απαλοιφή φωνήεντος**, και στη θέση του φωνήεντος που χάθηκε μπαίνει συνήθως **απόστροφος**.
- Άλλες φορές, ένα φωνήεν που έχει τη φωνητική αξία του "ι" (σπανιότερα και "ε"), και που κανονικά συλλαβίζεται χωριστά από το επόμενο φωνήεν, σχηματίζει μαζί του **καταχρηστική δίφθογγο** (**δύο** = **δύ-ο** → **δυο**).

Τα φαινόμενα αυτά ονομάζονται **φθογγικά πάθη**. Τα σημαντικότερα είναι:

- 1. Συνίζηση:** ένωση δύο φωνηέντων σε μία καταχρηστική δίφθογγο· π.χ. **δύο** → **δυο**, **αδειάζω**, **κάποιος**.
- 2. Συναίρεση:** απαλοιφή ασθενούς/ανίσχυρου φωνήεντος έπειτα από ένα ισχυρό φωνήεν και σύνδεσή τους σε μία συλλαβή· π.χ. **ακούεις** → **ακούς**, **λέεις** → **λες**, **δεκάξι** → **δεκάξι**.
Από το **ισχυρότερο** προς το **ασθενέστερο** φωνήεν: [α] → [ο] → [ου] → [ε] → [ι]
- 3. Έκθλιψη:** απαλοιφή τελικού φωνήεντος μπροστά από αρχικό φωνήεν· π.χ. **για αυτό** → **γι' αυτό**, **από όλους** → **απ' όλους**, **θα ακούσετε** → **θ' ακούσετε**.
- 4. Αφαίρεση:** απαλοιφή αρχικού φωνήεντος έπειτα από το τελικό φωνήεν· π.χ. **το έχω** → **το 'χω**, **θα έρθω** → **θα 'ρθω**, **μου έφερε** → **μου 'φερε**.
- 5. Συγκοπή:** η απαλοιφή φωνήεντος ανάμεσα σε δύο σύμφωνα· π.χ. **σιτάρι** → **στάρι**, **κορυφή** → **κορφή**, **φέρετε** → **φέρτε**.
- 6. Αποκοπή:** η απαλοιφή τελικού φωνήεντος μπροστά από αρχικό σύμφωνο· π.χ. **σου το έχω πει** → **σ' το έχω πει**, **από τον** → **απ' τον**, **κόψε το** → **κόψ' το**.

Θυμάμαι ότι...

- 1.** Η αποκοπή του **ε** στην πρόθεση **σε** μπροστά από άρθρο γενικής ή αιτιατικής πτώσης (**του, της, των, τον, την, το, τους, τις, τα**) **δεν δηλώνεται** με απόστροφο και η πρόθεση **σε** ενώνεται σε μία λέξη μαζί με το άρθρο: **σου πατέρα τη γιορτή**, **στων φίλων τη γιορτή**, **στην πρόθεση**, **στο σχολείο**, **στους κήπους**, **στις εννιά του μήνα**, **στα γενέθλια**.
- 2.** Δεν συμβαίνει το ίδιο με τον αδύνατο τύπο **σου** της προσωπικής αντωνυμίας, όταν ακολουθεί άλλος αδύνατος τύπος που αρχίζει με **τ**: **σου το είπα** → **σ' το είπα**, **σου τον γνώρισα** → **σ' τον γνώρισα**.
- 3.** Η αποκοπή του **τελικού α** του επιρρήματος **μέσα** μπροστά από αρχικό **σ** δεν δηλώνεται και το **μέσα** γίνεται **μες**: **μέσα στη θάλασσα** → **μες στη θάλασσα**.

Οι συλλαβές, ο συλλαβισμός

1

Μου έδωσε να καταλάβω πως δεν τον ικανοποιούσε η απόδοση στη δουλειά μου. Ένας νέος υπάλληλος, που μόλις είχε ολοκληρώσει την πρακτική του στην εταιρεία, άρχισε να αναλαμβάνει ολοένα και περισσότερες αρμοδιότητες, εκπλήσσοντας τον προϊστάμενο με τις γνώσεις και τις δεξιότητές του. Ήταν σίγουρο πως θα έπαιρνε **προαγωγή**.

- Κάθε λέξη χωρίζεται σε **συλλαβές**. Οι **συλλαβές** είναι οι **ενώσεις λίγων γραμμάτων** που η **καθεμία έχει τον δικό της ήχο** και όλες μαζί αποτελούν τη λέξη. Κάθε συλλαβή από μόνη της δεν μπορεί να δώσει κανένα ολοκληρωμένο νόημα. Η συλλαβή δημιουργείται από ένα, δύο, τρία, τέσσερα ή και πέντε γράμματα.

Π.χ. Στη λέξη **προαγωγή** υπάρχουν τέσσερις συλλαβές: **προ-α-γω-γή**:

- Η πρώτη συλλαβή αποτελείται από **τρία γράμματα** (προ)
- Η δεύτερη συλλαβή αποτελείται από **ένα γράμμα** (α)
- Η τρίτη και η τέταρτη συλλαβή αποτελούνται από **δύο γράμματα** η καθεμία (γω/γή)

Μια **λέξη**, ανάλογα με τον **αριθμό των συλλαβών** της, ονομάζεται:

- **μονοσύλλαβη**, αν έχει **μία μόνο συλλαβή**: *το, για, ποιοι*
- **δισύλλαβη**, αν έχει **δύο συλλαβές**: *μά-τι, δώ-σε, έ-νας*
- **τρिसύλλαβη**, αν έχει **τρεις συλλαβές**: *γυ-ναί-κα, για-τρεύ-ω, μιά-μι-ση*
- **πολυσύλλαβη**, αν έχει **περισσότερες από τρεις συλλαβές**: *πο-δή-λα-το*

Μια **συλλαβή**, ανάλογα με τη **θέση** που έχει μέσα σε μια λέξη, ονομάζεται:

αρχική	προπαραλήγουσα	παραλήγουσα	λήγουσα
1η συλλαβή της λέξης	3η συλλαβή από το τέλος	προτελευταία συλλαβή	τελευταία συλλαβή
π.χ.: πο	δή	λα	το

Συλλαβισμός ονομάζεται ο τρόπος με τον οποίο χωρίζουμε μια λέξη σε συλλαβές.

Κανόνες συλλαβισμού

1. Ένα φωνήεν = μία συλλαβή:

αστέρι = α-στέ-ρι, αέρας = α-έ-ρας

2. Δίφθογγοι (κύρια ή καταχρηστική), τα δίψηφα φωνήεντα, οι συνδυασμοί **αυ** και **ευ** → δεν χωρίζονται ποτέ.

κελάηδισμα → κε-λάη-δι-σμα, κάποιος → κά-ποιος

αίμα → αί-μα

ευτυχία → ευ-τυ-χί-α

3. Τα δίψηφα σύμφωνα συνήθως δεν χωρίζονται.

μπάλα → μπά-λα, αντί → α-ντί

4. Φωνήεν – σύμφωνο – φωνήεν:

το σύμφωνο συλλαβίζεται με το δεύτερο φωνήεν.

ακάλυπτος → α-κά-λυ-πτος

5. Φωνήεν – Σύμφωνο – Σύμφωνο – Φωνήεν:

α) Τα δύο σύμφωνα συλλαβίζονται με το δεύτερο φωνήεν, αν από τα σύμφωνα αρχίζει ελληνική λέξη.

έκρηξη → έ-κρη-ξη (κρ > κράμα, κραυγή), ακάλυπτος → α-κά-λυ-πτος (πτ > πτηνό, πτέρυγα)

β) Το πρώτο σύμφωνο συλλαβίζεται με το πρώτο φωνήεν και το δεύτερο σύμφωνο με το δεύτερο φωνήεν, αν από τα σύμφωνα δεν αρχίζει ελληνική λέξη.

ξαφνικά = ξαφ-νι-κά (φν > καμιά ελληνική λέξη)

6. Φωνήεν – Σύμφωνο – Σύμφωνο – Σύμφωνο – Φωνήεν:

α) Τα τρία σύμφωνα συλλαβίζονται με το δεύτερο φωνήεν, αν έστω από τα δύο πρώτα σύμφωνα αρχίζει ελληνική λέξη.

άστρο → ά-στρο (στρ > στρώμα, στ > στέλνω), άσπλαχνος → ά-σπλα-χνος (σπλ > σπλήνα, σπ > σπάζω), όσφρηση → ό-σφρη-ση (σφρ > σφραγίδα, σφ > σφάλμα)

β) Το πρώτο σύμφωνο συλλαβίζεται με το πρώτο φωνήεν και τα άλλα δύο σύμφωνα με το δεύτερο φωνήεν, αν από τα δύο πρώτα σύμφωνα δεν αρχίζει ελληνική λέξη.

ανθρωπότητα → αν-θρω-πό-τη-τα (νθ > καμιά ελληνική λέξη)

7. Φωνήεν – Σύμφωνο – Σύμφωνο – Σύμφωνο – Σύμφωνο – Φωνήεν: το πρώτο σύμφωνο συλλαβίζεται με το προηγούμενο φωνήεν και τα άλλα τρία με το επόμενο φωνήεν.

εκστρατεία → εκ-στρα-τεί-α

8. Τα όμοια σύμφωνα χωρίζονται.

φεγγάρι → φεγ-γά-ρι, Σάββατο → Σάβ-βα-το

9. Οι σύνθετες λέξεις ακολουθούν τους κανόνες συλλαβισμού.

ποδήλατο + δρόμος > ποδηλατόδρομος → πο-δη-λα-τό-δρο-μος, συν + τροφή > σύντροφος → σύ-ντρο-φος

Θυμάμαι ότι...

1. Στον γραπτό λόγο γράφουμε πάντοτε τις λέξεις χωριστά, με διάστημα ανάμεσά τους· π.χ. *Τι όμορφα που ήταν στην εξοχή!*

2. Γράφουμε ως μία λέξη:

- προπαντός, προπάντων, εξαιτίας, εξάλλου, υπόψη, οπωσδήποτε, οπουδήποτε, ωστόσο, επιτέλους, επικεφαλής, καλημέρα, καλησπέρα, καληνύχτα.
- **ορισμένες αντωνυμίες:** οποιοσδήποτε, οσοσδήποτε, οτιδήποτε, καθένας, καθεμιά, καθένα, καθετί, κατιτί.
- την πρόθεση σε ενωμένη με τη **γενική** και την **αιτιατική** του **οριστικού άρθρου:** σε + του > **σου**, σε + τον > **στον**, σε + των > **στων**, σε + τους > **στους**, σε + της > **στης**, σε + την > **στην**, σε + τις > **στις**, σε + το > **στο**, σε + τα > **στα**.